

ZELFSPOT

Volgens *sir* Karl Popper, vermoedelijk de meest invloedrijke wetenschapsfilosoof aller tijden, moet een wetenschappelijke theorie een zo groot mogelijke toetsbare, empirische inhoud hebben. Daartoe zouden wetenschappers nieuwe, steeds verfijndere hypothesen moeten opstellen, om zo te streven naar het *falsifiëren* van hun theorie.

Het is de vraag hoe dat falsificatieprincipe zich verhoudt tot de menselijke natuur. Want stelt u zich voor: u bent wetenschapper en met veel pijn en moeite heeft u eindelijk een theorie ontwikkeld. Dan moet u dus, als u braaf naar Popper luistert, uw eigen theorie gaan weerleggen. Hoe happig zou u daarop zijn? Zou u niet liever zoeken naar *bevestiging* van uw theorie? Dat maakt die theorie immers sterker. Competitieve collega's genoeg om uw theorie onderuit te halen, leert de empirie. Zo vreemd is het niet dat er bijvoorbeeld in een wetenschap als de psychologie sprake zou zijn van een replicatiecrisis.

Maar had ik Poppers falsificatieprincipe wel goed begrepen, associeerde ik pas vrij. Is de essentie ervan niet simpelweg zelfspot? Zou Popper niet vooral bedoelen om *jezelf* niet al te serieus te nemen? Niemand heeft de waarheid toch in pacht?

Die vrije associaties kwamen op nadat ik op eerste Paasdag las over een zelfmoordaanslag van Taliban-militanten in een druk park in de stad Lahore, een aanslag die welbewust gericht was op christenen en die uiteindelijk vooral vrouwen en kinderen trof. Hoe kun je zo'n aanslag, en alle voorbereidingen daarop, voor jezelf verantwoorden als een moreel hoogstaande daad waarvoor je na je dood 'zeker' in een of ander paradijs rijkelijk zult worden beloond?

Geradicaliseerde of extremistische moslims van de Taliban, IS en Boko Haram houden er een simpel wereldbeeld op na: er zijn gelovigen en ongelovigen. Die ongelovigen – of het nu andersgelovigen zijn, redactieleden van *Charlie Hebdo*, bezoekers van een popconcert in theater Bataclan of van een markt ergens in Nigeria, reizigers die een vliegtuig op Zaventem willen nemen of de metro in Brussel, of moslims minder streng in de leer – deugen niet en mogen worden gedood. Andersgelovigen als Yezidi-meisjes of Nigeriaanse school-

meisjes mogen ook tot slaaf worden gemaakt en worden verkracht. Zondaars als homoseksuelen moeten en plein public van een hoog flatgebouw worden geduwd. Kunnen moslims met zulke onwrikbare overtuigingen – 'waarden', nogmaals, die zij zelf moreel juist achten en ook willen exporteren naar Europa – cognitief bijgesteld worden?

Onlangs richtte de Palestijns-Belgische moslim en jihadkenner Montasser AlDe'emeh zich met een moedig stuk in het weekblad *Knack* tot zijn geloofsgenoten in België die hij hypocriet noemde. Zijn stelling: als jongeren die in België naar school zijn geweest zich tussen hun medeburgers opblazen, dan heeft de gemeenschap waartoe die jongeren behoren gefaald, niet de overheid. 'Het wordt tijd dat je jezelf een spiegel voorhoudt', riep hij op. 'Dat je je verantwoordelijkheid niet meer ontloopt. Dat je geen excuses meer zoekt voor je persoonlijk falen. Het wordt

tijd dat je naar je eigen familie wijst, naar je eigen gemeenschap, naar de mensen die je vertegenwoordigen, naar de imams die je taal niet spreken. Het wordt tijd dat je jezelf eens in vraag stelt.'

De Groningse emeritus-hoogleraar psychologie Wim Hofstee introduceerde ooit het weddenschapmodel dat onderzoekers moest aanmoedigen in te zetten op hun hypothesen. Alle betrokken partijen stemmen van tevoren in met een experiment en laten de empirie de weddenschap beslissen – een speelse variant op het falsificatieprincipe van Popper. Geloven is iets oermenselijks, maar geloven is geen zeker weten. Inzetten op de verifiëring van het bestaan van een God ga ik niet doen. Maar wedden dat oefeningen in zelfspot, in het jezelf niet al te serieus nemen ('Stel, dat paradijs bestaat niet,' 'Stel, uw Opperwezen is niet zo enthousiast als u een 'ongelovige' doodt...') bijdragen aan dat emancipatieproces waartoe AlDe'emeh oproept?

Kun je extremistische moslims cognitief bijstellen?

Dr. Vittorio Busato (1965) is psycholoog en publicist. Hij schreef diverse boeken, onder andere de biografie *Weg met Piet Vroon* (Amsterdam University Press / Salomé) en het e-boek *Psychologie al dente* (Fosfor).
www.vittoriobusato.nl, v.busato1@chello.nl

